

ШЫҢ

Совет Эвилелинин Коммунисттик партиясынын Тыва областы болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин, ажылчы чоннар депутаттарынын областты Советинин органы

1953
НОЯБРЬ
4
СРЕДА
№ 216 (2901)
ӨРТЭЭ 20 КОД.

Областың школаларының болгаш улус өөредилгезинин органнарының ажылын экижидер

Совет чазактын болгаш СЭКП ТК-ның хун-бүрүдеги дузаламчызынын ачыында Тывада улус өөредилгезинин талазы-биле улуг чедишкинер чедип алдынган. Чырыдышыкыга дөвөөлдөргө чыл келген тудум-на өзүп, өөреникчилериниң саны көвүдөп, чеди чыл болгаш ортумак школаларының четкизи калбарып, башкы кадрларның составы дээди эртемниң чаа ажылдакчылары-биле долдуртуруп турар. Бичалзада чамдык чедишкинер-биле чергелештир область школаларының ажылында ам-даа улуг четпестер бар. Учеттун сандаргай чоруунда болгаш элзэн хей райкүүскамнарын база оларның улус өөредилге килдистерин бүгүнүки өөредилге дугайында хоойлуну күүседир чорукту шынгы көрөйин турарынын түнөлиңде школа назлыг уруларын элзэн кезин өөредилге хаяра тунтумай турар. Өөредилге чылыңгы чорудулгазында хей сангы өөреникчилер өөредилгезин кагыш, школалар чанаатар чорук чыл тудум бар болуп турар.

Школаларда өөредилге-кижиизилгелиг ажылдын байдалы школалардан негеп турар негелдериңе хожадап турар. Област школаларында өөреникчилериниң билининиң шынарын бедилерин демиселе ам-даа кошкак. Ылангыя физиканын, математикаын, орус дылдың болгаш төрөз дылдың талазы-биле өөреникчилериниң билин чавыс болуп турар.

Школаларның башкылар коллективни политехниктиг өөредилге талазы-биле СЭКП-ның XIX съездинин салган сорулгаларына таарыштыр болууну ажылын кончук оожум эде тургузуп турар. Школаларын элзэн хей нуруузуңда өөредилге кабинеттери чок, өөредилге-дуржулгалыг участкар тургустунмаан, өөредилге ажылдарын үлетпур болгаш көдээ ажил-агый бүдүрүлгези-биле холбаштыр башкылар чорукту кошкак боттандырып турар.

Элзэн хей районнарда школа библиотекалары ол сорулгаларга угландырган чаа номнар-биле долдуртумай, оларга көрдүнгөн акша-хөргөңиң багай ажылгалтын, 19 школаларда мынчага чедир библиотекалар шүүт организастанымаан.

Өөреникчилер ортунда класстан, школалар дашкаар кижизидилгелиг ажылдын тургузулуңаа өзү барамдалаар чорук ам-даа бар, ону өөредилге ажылында болган чок-ла хоорук чорудуп, бистин чуртуваста коммунисттик тургузушкунуну практиктиг сорулгалары-биле холбаштырбайн турар.

Башкылар коллективтеринин талазындан чогуур дузаламчыны чок болуп турарының харазы-биле школаларның хей-хей комсомол болгаш пионер организацияларының бодууну ажылын бичин уруларның назы ханың байдалдарын барымдаалабайн, сонуурганчыг эвес кылдыр тургузуп турар болгаш өөреникчилериниң билинини шынарын бедилеринге база сагыла-чурумун быгылаарыңа чогуур саялдарын чедирибейн турар.

Школа интернаттарының ажылының байдалы ам-даа экижиң шыдаваан. Интернаттарының хей нуруу-вунда эрежек чугула дериглер чок, уруларның чеминге болгаш идик-хевинге ыңдуруп турар акша-хөргөңилерни долдуу-биле ажыглавайн турар. Кадым камгалал органнары интернаттарының санитарлыг байдалы дээш медицина контролын боттандырмайн, араан уруларга эмчи дузаламчызын өй-шаанда көргүсөйин турар. Ылангыя Кызылдың көдээ, Танды, Бай-Тайга болгаш Өвүр рай-

оннарын интернаттары ол талазы-биле багай байдалда туруп турар.

Райкүүскамнар болгаш оларның улус өөредилге килдистерин ажилчыл болгаш көдээ аныяктарын кезээки школаларының ажылын кошкак удуртуп келген, оң ужурундан ол школаларының чамдызы эрткен өөредилге чылында барык сандаргай турган. Бижикти биче билдирлерин өөредилгениң болгаш бижик билбес чорукту узуткаарының талазы-биле ажил область четпес органнарының, элзэн хей районнарда бижик бөлүмнери өөредилге планын күүсетпейн чыткаш, бодууну ажылын соксадып турар.

Башкыларны үргүлдүчү солуур болгаш ыкпай-бээр чорудар таварылгалар болдунуп келген. Областың элзэн хей районнарында, ылангыя Барын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл районнарада башкыларны амдылар чурталгаларының дугайында шоолуу-ла сагыш салбайн турар.

Облоно биле башкылар билини бедидер институт башкыларга методиктиг дузаламчы көргүсөйиниң талазы-биле ажилды четпес чорудуп, эки башкыларын дуржулгалыг өөренип көрөйиң, неперетпейн турар, курстуг хемчеглерин ковар. Организац болгаш методика талазы-биле чавыс денелге эртинер келгенер.

Үндезин чурттакчылардан башкы кадрлар белектеринин кол сорулгалы дика оожум шиптирлетинин турар. Кызылдың башкы училищези аныяк тускай эртемниглерин белектер үндүрериниң планын чыл сангыда күүсетпейн, башкыларның зоачның өөредилгезин багай контрольдеп, зоачниктерниң сессияларын органнаса чок эртинер турар.

Школаларының болгаш улус өөредилге органнарының ажылында негелдериңе чептестер болза, СЭКП-ниң элзэн хей райкомнарының (Барын-Хемчик, Өвүр, Сүт-Хөл, Улуг-Хем) школалар ажылынга чогуур удуртулганы боттандырбайн, школаларының өөредилгезин болгаш кижизидилгезин экижидер-биле холбашкан айтырыгларын бюро хуралдарыңа, пленумнарга ковар чугаалайып келгенин керчипеп турар.

Облоно эрткен чылдың өөредилге түнөлдериңе чогуур анализти кылбаан болгаш чаа өөредилге чылында область школаларының айлаңдагы белектелиң хандырбаан. Районнарын хей нуруузуңга уруларын өөредилге хаяра тударынын планы күүсетинизэң, октябрь-ның 5-ке чедир школаларга 1350 ажыг өөреникчилер келбээ; школалар четчир санныг өөредилге номнары-биле болгаш программалар-биле хандырттырмаан, ажил-агыын дыка хей айтырыглары мынчага чедир шиптирлетинизэң.

Сорулга чүл дээрге, школаларын болгаш улус өөредилге органнарынын ажылында бүгү четпестерин доп-дораан чайладып, өөреникчилер-биле өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деннели дыка бедээн турар чорукту чедиң алыр болуп. Мынчангаш улус өөредилге органнарының, школалар удуртукчуларының болгаш башкы бүрүзүңүң дааскан херек дээш харысалгазын бедидер, совет нийти билиг школаларынын ажылын улам экижидер дугайында СЭКП-ниң XIX съездинин директиваларынын амдыралга чедишкиниң күүселдезин хандырар херек. Оон-биле кадзы школаларынын партия, профвилел, комсомол организацияларының ажылын өөредилге-кижизидилгелиг ажылды шиптирлин-биле экижидеринче бүрүн угландырып, оларның ролуң өсдидип, башкы кадрлар-биле ажылды шыңгыратса чогуур.

Улуг Октябрьның 36 чыл оюнга уткуштур

Москваның «Красный пролетарий» заводунун станок тудуужулары октябрь муруну чарынын чарыжының хүннеринде улуг көрдүрүшкүңүң-биле ажыдап турарлар. Бүдүрүлге чериниң бирги механиктик цехинин, бирги чып белектээр цехинин болгаш өске-даа цехтеринин коллективтери эки түнөлдери чедиң алганнар. Эрткен айның бо үезинге бодаларга олар октябрьда станоктарны 15 хуу хөйгү белектээр.

Ам «Красный пролетарийде» беш чус ажыг станоктар дүрген кезери-

ның аргазы-биле ажыдап турар. Профвилелдин завод комитеди 785 мурунчак ажылчынарга продукция чыгарынын тергиннери деп атты тывыскан.

Чус-чус краснопролетарийлер элзэн кай чыл нормаларын күүсеткен. Улуг Октябрьның 36 чыл оюнга № 3 механиктик цехтин токары. Сталинчы шаңналдын лауреалы Н. Уголков база-ла мындыг түнөлдү-биле ужуражып турар.

(СЭТА)

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң түнөлдериңе болгаш областың көдээ ажил-агыын улам ыңай хөгжүдөр талазы-биле областың партия организациязының сорулгаларының дугайында СЭКП Тыва обкомунуң VIII пленумунуң доктаалы

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң түнөлдериңе болгаш областың көдээ ажил-агыын улам ыңай хөгжүдөр талазы-биле областың партия организациязының сорулгаларының дугайында СЭКП обкомунуң секретары эш Токаны илеткелдиң дыңнап чугаалашкыш, СЭКП обкомунуң VIII пленумунуң демделгези болза, бистин чурттуу көдээ ажил-агыын улам ыңай хөгжүдөр дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң база партиянык болгаш чазактын ол пленумунуң шиптирлеринге дүүштүр хүлээп алган доктаалдарында айткан канчаар-даа аажок улуг программа бистин областың ажылчы чоннары совет улустун үргүлдүчү өзүп турар материалдыг болгаш культурулг хергелдерин хандырар дугайында партиянык болгаш чазактын кайгамчыктыг сагыш салышкынынын илеридишкени болур деп көрүп, бүгү совет улус-биле бир дөмей нийти-биле деткип хүлээп алган.

Областың экономиказын болгаш культуразын хөгжүдөр дугайында партиянык болгаш чазактын хун бүрүдө көргүзүп турар дузаламчызының болгаш сагыш салышкынынын ачыында Тывага тарылга шөлдери чыл бүрүдө калбарып, көдээ ажил-агынын техниктиг чепселденишкени өскөн. Апа үндөйлөш колхозтарын нийтинин ажил-агыны сайзырап, колхозтар болгаш совхозтар бижымгып турар. Арат болгаш тараачын ажил-агыларын 95 хуу колхозтарда катышкан, оң ачызында колхозчуларын материалдыг чаагай амдыралы көскүзү-биле экижиз. Партиянык болгаш чазактын сагыш салышкынынын ачыында көдээ ажил-агынын бүгү талазы-биле дүрген хөгжүдүрген чугула чүдүдөр областа тургустунган, көдээ ажил-агының бирги чергенин техниказын-биле четчир кылдып чепселткен МТС-тер болгаш совхозтар организастаныңан.

Оон-биле чергелештир көдээ ажил-агыны хөгжүдүргенге канчаар-даа аажок хей аргалар багай ажылгалтынын турар деп СЭКП обкомунуң пленуму демделеп тур. Областың хей-хей колхозтарында, ылангыя Чаа-Хөл, Улуг-Хем, Кызыл районнарын колхозтарында мал ажылынын хөгжүлдөз, тараа болгаш өске-даа көдээ ажил-агыны культураларының дүжүттүү, картофель, ногаалар, мал чөм сигенер болгаш корнепледтар бүдүрүлгези СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң негелдериңе дүүшпейн турар.

Областың көдээ ажил-агынын кол адыры—мал ажылын хөгжүдөр херек онза багай туруп турар деп СЭКП обкомунуң пленуму демделеп тур. Мыйыстыг кыс бода малды баш санын өстүрер план чыл бүрүдө күүсетимейн келген. Сөөлгү уениң дургузуңда колхозчуларын, ажылчыларын болгаш албай-хаакчыттарын хууда ажылгалында турар малдың өзвезженинин күүсели-биле мал бажынын санынчы кызырдыр чоруу бар турган. Ылангыя Барын-Хемчик, Чөөн-Хемчик районнар мал бажын хөй-биле кызырдыр чорукту болдурган.

Малды багай ажаап, азырап турарының чылдагаанындан оң өлүр чоруу болгаш кыс малдың кызыраар чоруу хей база мал ажылынын продуктулуу деннин чавыс болуп артышаан турар. Бир инектен саап ап турар сүт ортумак-биле 440 килограмм, ынчаарга Чаа-Хөл, Тес-Хем, Бай-Тайга районнарын колхозтарында чүлге 300 килограмм чедип турар, бир хойдан кыргып алыр дүк чүлге 1,4 килограмм болган.

Мыйыстыг бода малдың ылангыя кыс малдын талазы-биле мал ажылын хөгжүдөр инетин планын багай күүседип келгенге СЭКП обкомунуң пленуму онза кичээтейини көрүндүрүп тур. Инектиң баш саны мыйыстыг бода малдың нийти санын чүлге 26 хуу болуп турар, ынчаарга СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиптирлери 40 хуу турарын негези. Куш ажылын багай сайзырадып

Көдээ ажил-агынын ажылдакчылары! Ниипиниң мал ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдүп, малдың баш санынын өзүлдезиниң бедик темпелерин чедиң ап, оң продуктулуун шиптирлин-биле бедидер! Мал чөмниниң бижыг суурун тургузар дээш демисежиң, мал ажылының оран-саваларының туураушкунун дүргени-биле калбарпыңар!

(Октябрьның социалисттик Улуг революциязының 36 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыргыргларында)

турар. 1953 чылдын сентябрь 1-де турганы-биле алырга областа чүлге 15000 баш куштар бар ийкпе, 100 гектар тарылга черинге 22 баш онаажып турар.

Мал ажылынын хөгжүлдөзүнө багай байдал чамдык мурунда областың хей-хей колхозтарында болгаш совхозтарында малдың бижыг чөм суурун тургузар дээш чогуу денселдип чогу-биле, бөдүүн болгаш шыктыг чөмнерин белектеринин планынын чыл бүрүдө күүселдезин болдунмайн келгени-биле тайыл-бирлатынар. Синг тарылгаларын дендин оожум неперетип турар. Мал чөмнөге хергелээр сорулга-биле кергөө-дөң тарылгалыг мырнай чоругу-маан. Колхозтарын болгаш совхозтарын мал ажылынын фермаларында хөй күш кирер ажылдарының механизациязын боттандырып турар. Мал ажылынын багай байдалынын база бир чылдагааны болза, малдың кажаалар-биле хандырттырмааны болур. Кыштагалдышыкыга 98 муң ажыг баш мал кажаалар-биле хандырттырмаан. Ылангыя Чөөн-Хемчик, Бин-Хем районнарын удуртукчулары мал кажааларынын тудушкунун харыса салга чок көрүп турган, ында 1953 чылдың тудуу херек кырында үзүлгөн.

Чамдык партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органнары мал ажылынын кадрларын шилип адыр болгаш кижизидер талазы-биле чогуур ажылды чорутпаан болгаш оларның материал, культура-амдыралдыг хергелдерин хандырар дугайында сагыш салбайн келгенер. Фермалар эргелекчилеринин болгаш мал ажылынын өске-даа кадрларын ажил-лаа хөй-биле халажыр чоруу болуп турар. Эртемниң чедишкинери болгаш мурунчак малчыларын дуржулгасы бүгү колхозтарын болгаш совхозтарын бүдүрүлгезинге неперетимейн турар. Чадааның көдээ ажил-агы дуржулга станциязы көдээ ажил-агы бүдүрүлгезинге эртелиң неперетип талазы-биле ам-даа төз чер болбаан, оон туржук колхозтарын болгаш совхозтарын ажилындан хоорук ажылдарын ол үргүлдүлөшчү.

Көдээ ажил-агының база бир кол сорулгалы—бүгү көдээ ажил-агыны культураларының дүжүттүн бедилерин багай шиптирлеп турар деп СЭКП обкомунуң пленуму демделеп тур. Дүжүттүн чавыс болуп турарынын кол чылдагааны болза, МТС-терниң күүседип турар хову ажилдарынын багай шынарлыг, МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтар ажылдакчыларынын талазындан агротехниканы хамаанчок чүвө кылдыр көрүп турары болур. Үрезин ажылы сандаргай байдалда тургустунган. Областың колхозтарында болгаш совхозтарында чер ажылынын культуразы ам-даа чавыс. Тарылга элчештирилгелерин 87 колхозтардан чүлге 44 колхозтар чоруткан болза-да, оларны чангыс-даа колхоз шиптеди албаан. Чер-чөмнө чөмшөмшөлгелери болгаш минералдык чөмшөмшөлгелер барык-ла неперетимейн турар. Кондициялыг өвөс үрезиннери чагып тарымынчага чедир долу күүсетимейн. Область тараа белекелдеринин курусу планын күүсетпээн. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң материалдарын өөренип болгаш тайылбырлап таныштырар ажылды багай организастан, СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын күүседир дээш демиселге колхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыларынын ортуңга социалисттик чарышты сула калбарткан.

вергин күүседирин хандырбайн турарлар. Күүседип турар хову ажилдарынын шынары чавыс болуп артышаан. МТС-тиң техниказын мал ажылынга багай ажылгап турар. Машиналарының септелгенин болгаш ажаалгазын херээ багай тургустунган. МТС-тер мергежилдик доктаамал кадрлар-биле хандырттырмаан.

Областың көдээ ажил-агынын улуу-биле хожадап турарының кол чылдагааны болза, СЭКП обкомунуң бюросунуң, обкүүскамунуң база көдээ ажил-агы болгаш белекелдер эргелелин талазындан колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын, хамыктыг мурунда удуртукчу кадрларын шилип алыр, таарыштыр тургузар болгаш кижизидер херекти, оларның ажылынга культура-амдыралын байдалдарын тургузуу бээр херекти багай удуртуп турарында болур. Обкомунуң бюросу райкомнары багай удуртуп, чер-чөмдө херектиң байдалын багай билеп, хожадап турар районнарга, МТС-терге, совхозтарга практиктиг дузаламчыны четпес көргүзүп, оларның ажил-чорудулганы дээш көдээ ажил-агы эргелелин болгаш район организацияларын чарысалгазын бедилпейн турар.

Колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда, ылангыя Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Улуг-Хем районнарада партияжи-политиктиг ажылды чавыс денелге чорудуп турар. Колхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыларынын политиктиг кижизидилгезинге чогуур кичээгейин салбайн турар.

Обкомунуң бюросу, СЭКП райкомнары партия эге организацияларынын ажылынга кичээгейин дендин өзөөш салып, көдээ ажил-агынын удуртуп талазы-биле оларга даянмай, оларны организац талазы-биле бижыдыр дугайында сагыш салышкынын салбайн турар, оң чылдагааны-биле хей-хей партия организациялары колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда ажил-агыны херектерге чогуур саялдарын чедирибейн турар. Обкомунуң бюросу болгаш СЭКП-ниң хей-хей райкомнары көдээ ажил-агынын хөгжүдөр демиселге комсомол организацияларын четпес ажылгап турар. Көдээ аныяктарны чер ажылынын культуразын бедидер болгаш нийтинин мал ажылын хөгжүдөр сорулгаларын шиптирлээринге сула кириштиривейн турар.

Кызыл хоорайны партия организациязын Кызыл көдээ районуну колхозтарыңа шеф ажылын багай организастан, оларны организац, ажил-агы талазы-биле бижылырга дузаламчыны сула көргүзүп турар деп СЭКП обкомунуң VIII пленуму демделеп тур.

Обкомунуң бюросу болгаш обкүүскам СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалыңа дүүштүр көдээ ажил-агынын удуртуп талазы-биле боттарынын ажылын оожуму-биле эде тургузуп турар деп пленум демделеп тур. Көдээ ажил-агынын эң чугула ажылдары—мал чөмнеринин белектели, чер аңдарылгазы, үрезиннер уруушкуну мынчага чедир долу күүсетимейн. Область тараа белекелдеринин курусу планын күүсетпээн. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң материалдарын өөренип болгаш тайылбырлап таныштырар ажылды багай организастан, СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын күүседир дээш демиселге колхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыларынын ортуңга социалисттик чарышты сула калбарткан.

СЭКП обкомунуң VIII пленумунуң доктаалыры болза:

1. «СССР-ниң көдээ ажил-агынын улам ыңай хөгжүдөр хемчеглерин дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын бүгү партия, совет болгаш ажил-агыны организацияларынын ажылынга чайгалыш чокка удуртулга болдуруп күүседир-биле хүлээп алыр.

2. Мал ажылынын хөгжүлдөзүнө шыдажыр аргажок хожадашкыны-

ны узуткаары, көдээ ажил-агынын база бир кол сорулгалы—малдың продуктулуун бедидер-биле кадзы оң баш санын көвүдөдирин база чоокку 2—3 чылдарда колхоз, совхоз бүрүзүңге мал ажылының продуктуларынын бүдүрүлгезин күштүү-биле көвүдөдирин хандырар партия, совет, көдээ ажил-агыны органнарынның эң чугула сорулгалы болур деп санаар.

3. Обкомунуң бюросунга, обкүүскамга база областың көдээ ажил-агы болгаш белекелдер эргелелинге хүлээдири болза:

а) 1954 чылда инекти 34 муң баш, мыйыстыг бода малды нийти-биле 104 муң баш, хөй, өшкүрү 570 муң баш хаванын 8,5 муң баш, оң иштиңден колхозтарга инекти 15 муң баш, мыйыстыг бода малды нийти-биле 51 муң баш, хөй, өшкүрү 425 муң баш, оң иштиңден хөйну 325 муң баш, хаванын 5 муң баш, оң иштиңден кыс хаванын 1 муң баш, ивини 2,6 муң баш, кушту 20 муң баш чедир өстүрер;

б) колхозтун өөр малын мыйыстыг бода малын нийти санынга саар инектин баш санын 40 хуу чедир көвүдөдирин чоокку ийи-үш чылдарда чедиң алыр. Мыйыстыг бода малын баш санын өстүрер планын чүлге инектин баш санын өзүлдезинин талазы-биле план күүсетингенде ам күүсетинген деп санаар;

в) колхозтарда мал ажылынын продуктулуунуң талазы-биле онаалганы 1954 чылда улус ажил-агынын планын өзүгээр мынчаар доктаалар: бир инектен ортумак-биле 750 килограммдан өзвөш эвес сүтту саап алыр болгаш бир хойдан 1,8 килограммдан өзвөш эвес дүктү кыргып алыр; 6 муңдан өзвөш эвес баш мыйыстыг бода малды, 20 муңдан өзвөш эвес баш хөй, өшкүрү болгаш 1000 баш хаванын семиртир болгаш тургузуу азыраарын хандырар.

4. Хөй ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдөр областың партия, совет болгаш көдээ ажил-агыны органнарынның эң чугула сорулгалы болур деп санаар. Ол сорулга-биле:

а) чоокку 2—3 чылдарда каракул болгаш нарын дүктүг үрежилге хөйларын баш санын күштүү-биле көвүдөдирин чедиң алыр. Үрежилгелиг каракул хөйларын, санын 1954 чылда 72 муң башка чедир төлээде, ол уксаанын бүдүрүшкүлерин өстүрер болгаш оларны өске областтардан экижээр;

б) каракул хөйларын күрүениң үрежилге расадниктерин обладакка организастан, каракул болгаш нарын дүктүг кошкарлар-биле уксаалар аразын хайнактаашкыны чорудуп болгаш шилип ап турга, чуртун хөйларынның дүк шынарын экижидер талазы-биле ажилды чорудар.

5. Чоннун сүт продуктулугу талазы-биле өзүп турар негелдерин хандырар болгаш инектиң продуктулуун бедидер-биле сүттүг инекти тургузуу азыраарын чоокку ийи—үш чылдарда боттандырып эгелээрин база инекти бызаазын эмзирбейн саар ажилды организастан эргө-жок чугула деп санаар.

6. Нийтинин мал ажылын чедишкинин хөгжүдөр инетин оң продуктулуун бедилеринин үндөзүн болур малдың бижыг чөм суурун тургузар партия, совет болгаш көдээ ажил-агыны органнарының эң чугула сорулгалы болур деп доктаадыр, ол дугайында:

а) хөй чылдыг болгаш чакыс чылдыг сигенеринин, силоска хергелээр кукурузаны болгаш тарымал тооруктын, мал чөм корнепледтарын болгаш картофельдин тарылга шөлдерин максималдыг калбартыр болгаш дүжүттүн күштүү-биле бедилерин чедиң алыр. Колхоз, совхоз бүрүзү сүттүг инек бүрүзүңге силосу 5—6 тоннадан өзвөш эвес онаажыр кылдыр салгап турарын эргөжок чугула деп санаар.

(Уланчызы 2-ги аринда)

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун түңнелдеринин болгаш облас тын көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдөр талазы-биле облас тын партия организациязының сорулгаларының дугайында

СЭКП Тыва обкомунун VIII пленумунун доктаалы

(Төңүзү. Эгези I-ги арында).

б) ийи чылдарын дургузунда колхоз болгаш совхоз бүрүзүнө силостун капитал чөпсөгүзүшкүнерин силостарының доктаатылган планын хандырып турар хемчээли эзугаар тудуп алыр;

в) 1954 чылда облас тын колхозтарында мал чөмү чөмүшүнүн 6,5 муң гектар черге тарырып хандырып, сизген кезер 5,5 муң гектар шөлдүг тулааларын кургадир, чадан-ыш, хараган тура тыртып аштаар ажылды чорудар, сизген кезер 15 муң гектар шөлдүг кырын болбазырадып ажалдаар, сизген кезер 18 муң гектар черни сугтаар, малдың бөдүүн чөмүшүн 250 муң тонна оюн иштинден сизгени 170 муң тонна болгаш шыгыт чөмүшүн 35 муң тонна хемчээл-биле белеткер.

7. Малдың элээн хөй кезин сүрүп одарладып турарын барымдалааш, обкомунун пленумунун чугула деп санаары болза:

а) 1954-1955 чылдарда одарларнын инвентаризациялан чорудуп, оларнын колхозтарга хуваап, быжыглап бээр ажылды доозар, одарларнын сезоннар аайы-биле хуваап, одарнын иштиги ажыл-агыйды тургузуун чорудар;

б) 1955 чылдың төңүзүнде сүг чок одарларнын сугжударын хандыраар. 1954 чылда 10 артезиан болгаш 48 шахталыг куадуктарын, 1955 чылда 20 артезиан болгаш 52 шахталыг куадуктарын тудуп доозар;

в) малды бир одардан өске одарже сүрүп одарларын өйүп болгаш хуусааларын айттыпшаан, сезоннуг одарларнын ажылгаарынын графини 1953 чылдын декабрь 1-де колхоз бүрүзү-биле чогадып кылырын облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, СЭКП райкомнарынга, райкуускомнарга болгаш МТС-терге хүлээди.

8. 1954 чылда 5 муң баш мал кирер инек болгаш бызаа кажааларын, 60 муң баш кирер хой кажааларын, 2 муң баш кирер хаван кажааларын, 10 муң баш кирер куш кажааларын, 5 муң баш дагаа оолдарын кирер оран-саваларын тудуп доозарын хандыраар.

9. Колхозтарын организас, ажыл-агый талазы-биле быжыдар болгаш облас тын көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрер херекте база бир шиптирлиг чүүл болур сууржун амдыралче арат колхозчуларнын шилчидерин чоокку 2-3 чылдарда доозар төлээде чуртталга бажынарнын тудуун бүгү хемчеглер-биле күштедирерин хандыраар обкомунун бюрозунга, облкуускомга хүлээди.

10. Хойжуларнын болгаш кадарчуларнын материалдыг амдырал байдалын шиптирелинге-биле экижилди, ол дугайында 1954 чылда кышкы одарларга 150-ден эвээш эвес чуртталга бажынарнын, культурамдыралдыг 25 туагдуларнын туаду доозарын эргежок чугула деп пленум санап тур. Малды сүрүп одарлар одарларда малчиннарнын культура, амдырал хандырылганы организастап, культура базаларга радиоприемниктерни тургузар болгаш кино-чуруктарны көргүзөрүн организастап, лекцияларын, беседаларын болгаш номчулгаларын чорудуп, политиктиг болгаш чечен чогаалдыг литератураларын, баштайгы херекселдиг аш-чөп болгаш үлетпүр бараанынын өй-шаанда чедирин турарын партия райкомнарынга, райкуускомнарга, культура эргелелинге болгаш облопотребсоюзка хүлээди.

11. Чылгы малды колхозтарнын болгаш совхозтарнын ажыл-агыйды ажалдаарына ажылгаарын чедир үнелеп көрбөс үндөзүн чөпсөкү чүрү буруу шапылаан, бүгү ажылчын чылгы малды долзуу-биле ажалдаарына хемчеглерин алырын, ол дугайында шаанак, терге, дериг-херекселдерни хереклетинип турар санын эзугаар тып белеткеп алырын партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый оргнарынга, колхозтарнын баштаар черлеринге хүлээди. Чылгы ажылчын хөгжүлдөшкө кол сорулга болза, оң баш санынын шынар экижилдери болур деп санаар.

12. 1954 чылда 40 муң га шөлдүг сизгени кезип белеткээр болгаш 15 муң тонна силосту салыр, сизген кезер 3,1 муң гектар шөлдүг чадан-ыш, хараганын тура тыртып аштаар ажылды база 100 муң баш хой дү-

гүнү электри-механиктиг кыргыздаш МТС-тернин техниказы-биле механизастаарын чорударын облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, райкуускомнарга, МТС-тер директорларынга хүлээди. 1954 чылда мал ажылының 12 фермаларына комплекслиг механизастааны чорудар, ол дугайында МТС-терге монтаж бригадаларын тургузар.

13. Продуктулуг малдыг болуп алыр, одарларын тускайлап база мал чөмүшүн белеткеп оң талазы-биле колхозчуларга дууламчы көргүзөрүн партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый оргнарынга хүлээди.

14. Колхозтарнын, совхозтарнын мал ажылының болгаш колхозчуларнын, ажалчынарнын, албан-хаакычтарнын хууда ажалдаанда турар малдын ветеринар хандырылганын экижилдери облкуускомга, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, райкуускомнарга хүлээди. Мал ажылынга профилактиктиг ветеринар-санитарлыг болгаш эмнелге хемчеглерин өй-шаанда чорударын хандыраар. Малдын аарыларын узуткаар талазы-биле шиптирлиг хемчеглерин алыр.

15. Мал ажылының кадрларын шиптир алыр, таарыштыр тургузар болгаш кижилдер херекти экижилдери, мал ажылының кадрларының чынгы черге доктаал ажалдавас чоруп узуткаар база элээн белеткелдиг эң дээр колхозчуларын, коммунистерин болгаш комсомолчуларын мал ажылынга ажалдаары-биле чорудуп бээр болгаш колхозчуларнын зоотехниктиг өөредилгезин үш чыл хуусаалыг агрозоотехниктиг курстарын программанын эзугаар организастаары эргежок чугула деп санаар.

16. Тараа ажыл-агый болза, бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин үндөзин болурун барымдалааш, тараа культураларын дүжүттүүн улам беддил тургаш, ол культурадарын нити болгаш бараанын продукциязын, ылангы кызылгас бүдүрүлгезин бүгү хемчеглер-биле көдүдирерин эргежок чугула деп СЭКП обкомунун пленуму санап тур.

1954 чылда тараа культураларын дүжүттүүн обласка ортумаа-биле колхоз бүрүзүнден 16,9 центнерин болгаш чазын чажар кызылгастыг га бүрүзүнден 17 центнерин алырын хандыраар. Чоокку ийи чылдарда сугтагыт черлерге тараа культураларын ортумак дүжүттүүн гектар бүрүзүнден 24-тен эвээш эвес центнер чедирер.

17. СЭКП обкомунун бюрозунга, облкуускомга, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди болза:

а) круппа культураларын—чингетараанын, ылангы кыргызгаранын база ол ышкаш тараа болтук культураларын бүдүрүлгезин көвүдирер. Ол сорулга-биле кыргызга тарылгазынын шөлүн 600 гектарга болгаш тараа бобылыг культураларын тарылга шөлүн 300 гектарга чедирер;

б) мал ажылының болгаш куш ажылынын концентрастаан чөмүш талазы-биле өзүп турар херекселдерин хандыраар сорулга-биле 1954 чылда тараа фураж культураларын тарылгазын улуу-биле калбартыр болгаш оларнын дүжүттүүн беддилер;

в) техниктиг болгаш үс культураларын ылангы ден, хендир болгаш тарымал тооруктын тарылга шөлдерин калбартыр болгаш дүжүттүү беддилерин хандыраар, база колхозтарга үс килдир черлерин тудуун организастаар;

г) чимс үнүштүг ыяштарын алуртулганын бүгү талазы-биле калбартыр дугайында хемчеглерин алыр болгаш 1954 чылда колхозтарга 50 гектар шөлге садтарын болгаш чимистиг үнүштерни олуртуун хандыраар. Бахчи культураларын тарылгазын улуу-биле калбартыр.

18. Бүгү көдээ ажыл-агый культураларын дүжүттүүн беддилер болгаш чөп ажылынын продуктулуун элээн өстүрер сорулга-биле чөп ажылынын культуразын беддилерин СЭКП обкомунун бюрозунга, облкуускомга, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, СЭКП райкомнарынга, райкуускомнарга, МТС-терин болгаш совхозтарнын директорларынга, колхоз-

тарнын даргаларынга хүлээди. Ол дугайында:

а) 1954 чылда колхозтарнын болгаш совхозтарнын ажыл-агый араанын чер тургузуунун талазы-биле ажылды доозар болгаш черни мөгези-биле эдилээрин күрүне акты-ларын облас тын бүгү колхозтарыга тылсып бээр. 1955 чылдың төңүзүнге чедир бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга сизген аралаштырып тарып шөлдүг болгаш мал чөмүшүн тарылга ээлчештирилгелерин чорудар болгаш оларнын планын шиптээдип алырын хандыраар;

б) чоокку 2-3 чылдарда тарылга ээлчештирилгелерин сизгениг шөлдерин шиптээдип алыр төлээде 1954 чылда облас тын бүгү колхозтарыга болгаш совхозтарыга хөй чылдыг сизгенинн урезинерин тарырын хандыраар;

в) сугтагыт черлерни каап турарынын буруу шаал көрдүнгөн практиказын соксадыр болгаш 1954 чылда сугтагыт 46.200 гектар шөлге тарылганы чорудар болгаш оң өй-шаанда сугтарылганын хандыраар. Облас тын колхозтарына тарылга шөлдерин калбартырын колдуунда ажалдаанын турар сугтагыт черлерин шиптээдип алырын күсел-биле чорударын доктадыр. 1955 чылда сугтарылганын чөп системасына шилчилгени доозар;

г) 1954 чылда сорттуг урезинерин чажып тараан шөлдерин элээн калбартыр болгаш 1955 чылда бүгү тараа культураларын тарылгазын күлгө сорттуг урезинерин бээр чорудар хандыраар. Бүгү көдээ ажыл-агый культураларын, ылангы картофельдин, ногааларын болгаш мал чөмү культураларын сорттар шыгалдаанын талазы-биле ажалды экижилдери;

д) 1954 чылда бүгү көдээ ажыл-агый культураларын тарылгазын өй-шаанда болгаш эң кыска хуусааларда агротехниктиг бедик деннелге чорудар. Тараа культураларын кызы одуруттуг болгаш бедилдешкек арга-биле база чингетарааны калбак одуруттуг арга-биле чажып тарып шөлдү калбартыр. 1955 чылда тарылгазына херектиг черин 1954 чылда долзуу-биле белеткээр болгаш тарылганы чүглө чайын, күзүн андарган черлерге чорудар;

е) 1953-1954 чылдарда көдээ ажыл-агый культураларын, бир дугаар ээлчегде картофель, ногаа тарылгазына, тараа культураларын болгаш хөй чылдыг сизгенинн урезин участкаларына тус черин удобренилерин чыыр, сөөрттүр болгаш төгер талазы-биле эргежок чугула хемчеглерин алыр. 1953-1954 чылдарда минералдыг удобренилерин сөөрттүп кирир болгаш ажалдаарын организастаар;

ж) көдээ ажыл-агыйнын дуржулга станциязынын ажылын эртеминчил ажалын экижилдеринче, эртеминчи чедикшикерин болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин мурнакчы дуржулгазын колхоз, совхоз бүдүрүлгезинге нептередиринче угдазыраар.

19. Картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин улуу-биле көвүдирерин хандыраар обкомунун бюрозунга, облкуускомга, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди. 1954 чылда картофель болгаш ногаа культураларын тарылга шөлдерин дараазында хемчээлдерге: колхозтарга картофельди 1000 га, ногаа культура-лары 300 га, совхозтарга картофельди 110 га болгаш ногаа культураларын 40 га чедирер. Гектар бүрүзүнден алыр дүжүттүү талазы-биле онзалганы картофельдин 130 центнер, ногаа культураларын 150 центнер чедирер деп доктадыр.

20. Картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин ылангы Кызыл, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Танды, Каа-Хем, Би-Хем районнарга көвүдирерин, колхоз бүрүзүнге ногааларын олуртуп болгаш бедик дүжүттү чедип алырын обкомунун бюрозунга, облкуускомга, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди. Ол дугайында:

а) ногаа культураларын болгаш картофельди олуртуп тарып талазы-биле ажалды механизастаар, совхозтарга, дуржулга станциязыга болгаш төп районнарнын колхозтарыга картофель, капуста, помидор тарылгазын чүглө бедилчин-уялчан арга-биле чорудар;

б) ирик торфтук саваларга бол-

гаш саазын саваларга ногаа культура-ларын рассадниктерин өстүрерин буадуруге калбаа-биле нептередир;

в) картофель тарылгазынын планын күрүседирин долзуу-биле хандырып турар урезинерин колхоз бүрүзүнге 1954 чылда өстүрүп алырын хандыраар. Ногаа культураларын урезинер-биле хандыраар сорулга-был 1954 чылда ногаа культура-ларын талазы-биле ийи урезин ажал-агыйларын организастаар;

г) 1954 чылда колхозтарга 6 муң парник рамаларын салган турарын хандыраар;

д) 1953 чылдың ноябрь 1-ге чедир колхоз бүрүзүнге картофель урезинерин урушкунун 1954 чылда картофель олуртулганынын планын күрүседиринге хереклетинип турарын эзугаар чорудар болгаш кышкы үеде оон чөп ажалдазын хандыраар;

е) облас тын районнарынга кышкы үеде 100-тен эвээш эвес ногаа ажалдакчыларын белеткээрин облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди.

21. Колхозтарнын кодын участка-ларына, база ол ышкаш хоорайларын болгаш ажалчы суурларын ажалчыларын болгаш албан хаакычтарын ногаа культураларын болгаш картофельдин тарылгаларын күштүү-биле көвүдирер сорулганы СЭКП обкомунун пленуму салып тур.

22. Машина-трактор станцияларынын кол сорулгазы болза, эртеминчил болгаш мурнакчы практиканын чедикшикерин колхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле нептередир тургаш, колхозтарда бүгү көдээ ажыл-агый культураларын дүжүттүүн бүгү хемчеглер-биле бедилерин, нитинин малын продуктлуун бедилери-биле кады оон баш санын өзүлгезин хандыраар, колхозтарнын организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглап, анаа үндөзилээш колхозчуларын материалдыг чаагы байдалын бедилерин хандыраар болур деп санаар.

23. Бүгү МТС-терге доктаамал кадрларын четчелеп тургузарын хандыраар болгаш трактор бригадаларын трактористерин болгаш өскөдө доктаамал ажалчыларын бүгү чылдын дургузунда чөп ажылгаарын организастаарын обкомунун бюрозунга, облкуускомга, көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, партия райкомнарынга болгаш райкуускомнарынга хүлээди.

24. Масс-квалификациялыг механизаторларын мергежилдиг кадрлар-биле МТС-терни хандыраар сорулга-биле:

а) 1953-54 өөредилге чылында механизация училищезинге 250 трактористерин, 75 комбайнерларын, трактор бригадаларын 50 бригадирлерин белеткеп үндүрерин болгаш 150 трактористерни катал белеткээрин облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди;

б) МТС-терге мергежилдиг ажалчыларын белеткеп бээр талазы-биле 80 кижиг өөренкичлиг үс-даргын школазын Кызыл хоорайга 1954 чылда ажалчынын чедип алырын облкуускомга хүлээди, көдээ ажал-агыйнын механизациязын болгаш электрификациязын салбырын көдээ ажыл-агый техникумунун чанынга 1954 чылда ажалчынын эргежок чугула деп санаар.

25. Облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, СЭКП-нин Барын-Хемчик, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик райкомнарынга болгаш райкуускомнарынга хүлээдири болза:

а) Чадаана болгаш Кызыл-Мажалтык машина-трактор мастер-скяяларынын, 7 сарайларын болгаш серилерин, 5150 ләрбелчин метр чуртталга шөлүнүн тудуун 1953 чылда доозар, Сүт-Хөл болгаш Чаа-Хөл МТМ-нын тудуун эгелээр;

б) 1955 чылда Тыванын септелге заводунун кол объектилерин тудуун доозар;

в) 1954 чылда МТС-терге 5 муң дөрбелчин метр чуртталга шөлүн болгаш 4 чунар бажынын тудар.

26. Чоокку хуниерин иштинде МТС-терин болгаш совхозтарнын директорларына хүлээди. Күскү-кышкы септелгенин планын 1954 чылдын март 1-де доозур күрүседир. Машина хандырылганынын кол эргелелин облас тын конторазы, облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелин материал-техниктиг хандырылга эргелели МТС-терин болгаш совхозтарнын эргежок чугула эр-тик кезектер-биле болгаш материалдар-биле хандыраар.

27. МТС-терин болгаш колхозтарын удуртукчу кадрларын шиптир алыр болгаш кижизидер херекти чедир үнелеп көрбөс чорукту соксадыр болгаш МТС-тер директорларынын, колхозтар даргаларынын, бригадирлерин составын ол ажалга көдээ ажыл-агыйнын дээди болгаш ортума эртеминчилерин, база ол ышкаш көдээ ажыл-агыйнын билдир, колхоз-тун болгаш МТС-терин улус ажал-агыйнын удуртуун хандырып шыдаар аргалыг, удуртуп болгаш организастаар ажалга дуржулгазы бар өске-даа тускай эртеминчилерин болгаш практиктерин шиптир алыр болгаш депшидил тургаш быжыглаарын хандыраарын, МТС-терин колхозтар удуртулганынын эзулуг даяныр пунктулары болдураарын обкомунун бюрозунга, облас тын көдээ ажал-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди.

28. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин мурнакчы дуржулгазын облас тын бүгү колхозтарына, совхозтарына болгаш МТС-теринге калбаа-биле нептередир хандыраарин облас тын көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелинге, партия райкомнарынга болгаш райкуускомнарга хүлээди. Үш чыл хуусаалыг агрозоотехниктиг курстарын ажалчы экижилдер, колхозчуларын болгаш совхозтар ажалчыларын обкомунун бюрозунга, облас тын көдээ ажал-агый болгаш белеткелдер эргелелинге хүлээди.

29. Көдээ ажыл-агый артелинин Уставын чайгылыш чокка сагызы дээш демисел болза, партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый оргналарын эң чугула хүлээлгезин болур деп санааш, көдээ ажыл-агый артелинин Уставынын бар турар үрээш-кинерин туюлуна чедир узуткаарын негеп тур.

30. Көдээге партияжи-организастыг болгаш партияжи-политиктиг ажалды шиптирелинге-биле экижилдери хандыраар болгаш колхозтарга, МТС-тер болгаш совхозтар ажалчыларынга СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун материалдарын таппал-бырлап таныштырып организастаарын, массалыг социалистич чарышты калбартырын, партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларын чедикшикерин күрүседир дээш демиселге көдээниг ажалчы чонна-рынын чогаадыкчы идекейин мобилизастаарын СЭКП обкомунун бюрозунга болгаш райкомнарынга дагзыр.

31. Көдээ ажыл-агыйны эки билдир, дуржулгалыг кадрлар-биле партия райкомнары болгаш райкуускомнары быжыглаар хемчеглерин алырын, ол дугайында районнарын партия болгаш совет удуртулганын быжыглаары-биле ажалдакчыларын облас тын хоорай организастаарындан чорудуп бээрин, база ол ышкаш колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтарнын партия эге организастаарынын секретарларынын составын белеткелдиг болгаш дуржулгалыг ажалдакчылар-биле быжыглаар хемчеглерин алырын СЭКП обкомунун бюрозунга хүлээди.

32. Көдээ ажыл-агыйнын тускай эртеминчилерин бүдүрүлгези чорудар талазы-биле ажалды калбаа-биле чорударын эргежок чугула деп санааш, ажалдаары-биле келген тускай эртеминчилерин сагыш-човангыр болгаш кичээнгеил чөпүл, колхозтарга болгаш машина-трактор станцияларына үре-туннелдиг ажалдаарынын байдалдарын оларга тургузуп бээрин СЭКП райкомнарынга болгаш райкуускомнарга дагзыр.

33. Бажын херекселдерин кылыгыларын, колхозтарга, совхоз-

тарга херектиг инвентарларын бүдүрүлгезин болгаш ассортментинин көвүделерин болгаш экижилдери облас тын чурт болгаш одалга үлетпүрүнү килдизинге хүлээди.

34. Көдээ ажыл-агыйнын улам ыңай хөгжүдөр дээш демиселге комсомол организацияларынын ролин беддилеп көдээ анияктарын сэддиликтиг чарышка хаара тыртып кирир хандыраарын, анияктарын инициативазын болгаш үнелиг эгелээшкенин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери болгаш деткирин, комсомолчуларын болгаш көдээ анияктарын чер ажалынын культуразын бедилер болгаш шиптинин мал ажалын хөгжүдөр сорулгаларын практиктиг күрүседиринге дидими-биле кириштирерин СЭКП обкомунун бюрозунга, ВЛКСМ обкомунун бюрозунга болгаш СЭКП райкомнарынга дагзыр.

35. Херээженнерин ортузунга — колхозчу херээженнерин, МТС тер, совхозтарнын херээжен ажалчыларын ортузунга масса-политиктиг болгаш организастыг ажалды күштедирерин, дүжүттү бедилер, мал ажалын, картофель, ногаалар бүдүрүлгезин көдүрер дээш, колхозтарын организас, ажал-агый талазы-биле быжыдар дээш идекейлиг демиселге херээженнерин калбаа-биле кириштирерин хандырып турар эргежок чугула байдалдарын тургузуп бээрин обкомун бюрозунга болгаш партия райкомнарынга хүлээди.

36. Клуб, библиотека, номчулга бажынарнын ажалын шынаржаалып, облас тын бүгү чурттагыт черлеринге кино-чуруктарын доктаамал көргүзүп турарын чедип алырын, көдээни радиожудуп, радио дамчыдылгазынын шыларын экижилдери обкомунун бюрозунга, облас тын культура эргелелинге хүлээди. Кудурга чырыдышыктын албан черлерин ажалын кошкандык болбас контролдуун алаанга тургузар болгаш библиотека, номчулга бажынарнын көдээге культуранын эзулуг оода болдураарын СЭКП райкомнарынга хүлээди.

37. СЭКП обкомунун лектор бөлүгүн, политиктиг болгаш эртеминчилерин нептередир талазы-биле инициатива облас тын район сайбырларын ажалын көдээ ажал-агый хөгжүдөр дугайында партиянын болгаш чазактын шиптирелинги үргүчү пропагандаларынче угдаанды шиптирелиг эде тургузарын обкомун бюрозундан негээр. Колхоз бүдүрүлгезинин мурнакчыларын, колхозтар даргаларын болгаш МТС-тер директорларын партия-советтин активинге лекцияларын номчуп берип турарын Кызылга болгаш районнар төптөриге практикаларга, СЭКП обкомунун пропаганда болгаш агитация килдизин, культура эргелели, көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелели көдээ ажал-агый мурнакчыларын чедикшикерин дугайында делгеренгей брошюраларын хөй тиражыг кыдыр парлап үндүрер.

38. 1954 чылда бүгү колхозтарын, совхозтарын болгаш МТС-терни телефончулуп, харылдаанын бүгү те-вирлерин ажалын экижилдери чедип алырын облкуускомга болгаш облас тын харылдаа эргелелинге дагзыр.

39. Социалистич чарыштын чоруп турарын, колхоз тудуушкунун мурнакчы дуржулгазын, партия, совет оргнарынын көдээ ажыл-агыйнын удуртуп талазы-биле ажалын практиказын калбаа-биле чырыдып, парлалга партия, совет ажалдакчыларын иштинден калбак автор активин, МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтарнын удуртукчуларын, көдээ ажыл-агыйнын тускай эртеминчилерин болгаш будурулгенин чаарткычларын идекейлиг кириштирерин облас тын район голуннарнын редакцияларынга хүлээди.

Көдээ ажыл-агыйнын улам ыңай хөгжүдөр талазы-биле СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун салган сорулгаларын күрүседиринге бүгү күштерин болгаш хөргөндөргүн сөзүрине бүгү коммунистерин, комсомолчуларын, эр херээжен колхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтарын ажалчыларын болгаш албан хаакычтарын, облас тын бүгү ажалчы чонун СЭКП обкомунун VIII пленуму кийгырып тур.

Тайбыңны быжыглаар болгаш улустарың айыыл чок чоруун хандыраар дээш демисел — ССРЭ-ниң даштыкы политиказының кол шугуму

ОКТАБРЫҢ ТҮГҮ — ТАЙБЫҢНЫҢ ТҮГҮ

ССРЭ-ге Октябрьниң социалисттик Улут революциязынын 36 чыл ою чокшудула олурар. Бо кайгамчыктыг хуниү чүгө Совет Эвилелинде эвес, харын бистин Төрөөн чуртувустан дашкалар ырак чөлдө база домдегеп турар. Совет улустуң Октябрь байырамы шагда-ла бүгү мурнакчы кижилер төрөлгөнүн байырлап апарган.

Бүгү делегейиниң төөгүзү элээн хөй хосталталыг революцияларны билдир. Ынчалза-даа ол революцияларның чаңгызы-даа Октябрьниң социалисттик Улут революциязынын ыңаш шак ыдыг ханы истерини төөгү артырып кайбаан, бүгү улустарың болгаш күрүңелерниң салым-чаянынга ол хире чаарткыч саадыр-хамзаарылганы чедирбөөн. Бүгү чурттарын болгаш континенттериниң түс-чүс миллион кижилери сагыш-сеткилдин ханымдыг ол хире ынакшылдык-биле көрүп турар. Бистин социалисттик Алачуртувус ышкаш шак ыдыг күрүңеде өгөйдө туруп көрбөөн.

Бо көстүп көрбөн ат-алдарың Октябрьниң Улут революциязынын дымас алдарың чылдагааны чүдө? Советтерниң күчүлүгү чуртуун тургузарыңга болгаш быжыдарыңга чедирип келген бо революция болза, хамыктыг мурнуңда кижилер төрөлгөнүн эң-не депшилгени болгаш хосталгалыг бүгү чүткүлдерин бодунга синирип алганда болар. 36 чылдын мурнуңда кижилер төрөлгөнүн төөгүлүгү салым-чаянарыңга, ажылчы чоңнарның көөр хөөн чок эрги капиталисттик нитилелден үр маанай келген чак, коммунисттик нитилелде, ханыг империалисттик дайындаан тайбыч болгаш улустарың найырамыч болган үндэни эргилдени дугайында кижилер төрөлгөн Улут Октябрьга, революстук орус улуска, оон шыгарангай дээр — Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынга хүлээлгедип деп чүвени чөр бөмбүрээниң бүгү бодуннарында күш-ажылдык кижилери эки билип турарлар.

Хан төөгүшкүңүгү өлкөлөк дайынары белектээр болгаш өскүдөр, «америк удуртулгага» чагыртырып күзөвлөп турар миллион-миллион кижилерниң атомнуг, водородтук, бактериалыг боо-чепсектерин болгаш массалыг узуткаашкыны өске-даа чепсектериниң дузасы-биле кам-хайраа чокка кырып өлүрүр. — Американың Катышкан Штаттарының делегейни тергиндеп алырыңче угланган калдаалыг орадалыкшыкынар-биле хаара туттурган агрессчи бөлүктөрийн бодалдарың болгаш хөдөлүшкүннөрүниң амгы ужур-утказы бо-дур. Америк интервентилериниң Кореяга үлүгеткен көстүп көрбөн калыг-дошкун чоруктары болза, империализмниң агрессчи политиказы кижилер төрөлгөнгө кайы хире өлүмүгү айыылды чедирип турар деп чүвени улустарга тодаргай-биле көргүскөн.

Кижилер төрөлгөнүн бо кол айтырыңга Октябрьниң социалисттик революциязы чак үени амыккан деп чүвеге совет кижилер чоргаарларын болгаш аас-кежиктиг. Октябрь бол-

за, бистин үениң чак, эң депшилгедиг айгызы — ажылчы ангының тергиделиниң эгезин салган. Чүгө бо ангы кижилер төрөлгөнүн капиталды дарлалындан хостап, үтпекчи империалисттик дайынарың төрүткүп турар чылдагынарың узуткап шыдаар аргалыг деп чүвени төөгү маргыш чокка көргүзүп бүүрүскөн.

Коммунисттик партияның удуртулгазы-биле бистин чуртувустун ажылчы ангызын болгаш ажылчы массаларың тургусканы Совет социалисттик күрүңе бүгү делегейге тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар керекке күчүлүг күш болуп турар деп чүвени ам бүгү кижилер көрүп турар. Совет күрүңениң тайбыңга ынакшылдыг политиказы тактиканың азы дипломаттыг оюнун айтыры эвес. Тайбыңны камгалаар болгаш улустарың айыыл чок чоруун хандыраар керек болза, Коммунисттик партияга болгаш Совет чазакта даштыкы политикаң кол шугуму болур.

Совет чазактың чайгылыш чок ханы тайбыч политиказы бистин күрүңениң эң алыс социал будун шынарыңдан үнүп турар. Социализмниң тилээң чуртуңда эске улустарың дарлаар, мөлчүрү, үптөп дээрбездер сонуургалдыг ангылар азы бөлүктөр чок. Социалисттик күрүңе нитилелдин бүгү кежигүңнөрүң үрүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культурулук херекелериң максималдыг хандыраарын бодунун кол сорулганы кылдыр көрүп турар. Кижилер болгаш оларның херекелери Коммунисттик партияның, Совет чазактың кичээгиниң болгаш сагыш салышыкының төвүнде туруп турар. Социализмниң быжыг туруштарыңга даянып турар күчүлүг Совет күрүңе дайынарың күзөвлөүп турар. Совет Эвилели эске күрүңелер-биле бодунун харылзааларын улуг-даа, биче-даа чурттарның болгаш улустарың дең эргилдениң принципине тургузуп турар. ССРЭ девискээрт чурт талазы-биле чаңгыс-даа чуртка кандыг-даа негелдези чок. Улус бурузунуң эргелерин, хосталгалын болгаш хамаарышпас чоруун хүндүткөп көөрү улустарың дең эргелериниң болгаш найырамың социалисттик принциптеринге тургустунган Совет күрүңениң үндэсинде салдыган.

Ынчалгаш Улут Октябрьниң огулу — социалисттик күрүңе бодунун алыс будун-шынарың ачызы-биле улустар аразының харылзааларыңга онза черин ээлеп, бүгү делегейиң кырынга тайбың дээш демисейип турар күштериниң бузулбас чөлөңгизи апарган. Ындыг күрүңени туруп турарыңга бестин фактызы империалисттик реакцияны болгаш агрессияны кара күштерин быжы-биле күчүңөп турар. Бистин күрүңениң чыл келген тудум-на күштерин турары оон улустар аразыңга ат-алдарың улам-на бедилп, бүгү-ниңти тайбыңны камгалаар, бүгү улустарың айыыл чок чоруун хандыраар керекке Совет Эвилелиниң ролу улам-на бедилп турар.

ДЕЛЕГЕЙДЕ ДУШКУУРЛУК ЧОРУКТУ ЧЫМЧАДЫР СОРУЛГА И ДЭЭШ, ТАЙБЫЧ ДЭЭШ

Совет улустуң тайбың күш-ажылы хандыраар, чак дайыны бодурбас дээш чүткүл болза, Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактың даштыкы политикасында кол чүткүл болур. Бистин партия совет улустуң болгаш тайбыңга ынакшылдык өске-даа бүгү улустарың амыдыралчы эрге-ажыктарыңга долзуз-биле дүгүп турар карачангысшы политика болза, чүгө тайбыңны политиканы болуп шыдаар деп чүвени барымдаалап турар.

Ол политиканы быжыг болгаш чайгылыш чокка боттандырбышаан, Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясы социалисттик болгаш капиталисттик ийн системаларың үр кожа-хөлбээ турарың болгаш тайбыч чарыкың болдунарың дугайында ленинчи сурагалы айтышкыны барымдаалап турар. Ындыг политика Совет чуртууну ишти күштеринге, тайбың, демократия болгаш социализмниң делегей лагериниң үрүлчү өзүп турар күштеринге бистин партияны, бүгү совет улустуң быжыг бүүрүлдинге даянып турар. Капитализмден хемизел чок артык күштүг социалисттик тургузуп ийн системаларың тайбыч чарыкыңга тилекчи болуп үнер дээринге совет кижилер быжык-биле бүүрүп турар. Моон-биле кады ССРЭ биле капиталисттик чурттарын аразында тайбыч арга-биле шитпирлел болбас хире ыдыг маргалдаалыг айтырылар чок деп совет кижилер санап турар. Совет Эвилелиниң чазакта капиталисттик чурттар-биле кады амыдыралың

чорударыңга күзелди болгаш белеп турар дээр дугайы хөй удаа медегелеп келген.

Бистин чуртувус Октябрьниң соонда дораан-на тайбыч дээш, капиталисттик чурттар-биле таарымчалыг харылзааларың тургузар дээш демиселди чайгылыш чокка чорудуп турганы улустар каян-даа ултпас. Совет чуртуң ол күженишкүннөри халас барбаан. Бистин Төрөөн чуртувусче халдаашкыга аштырышкыңга таварышканы, империалисттик чажактар ССРЭ-биле дипломаттыг болгаш экономикалык харылзааларың тургузарыңче аргажоктун кырындан барганаар.

Совет Эвилели болза, делегейиң ийн дугаар дайымыңа фашисттик баркту чылча-шаварын хандырган, Европаның болгаш Азияны улустарыңга хосталганы экпеп берген, үр, чөлүгү тайбыңны тургузарыңга чүгүлэ суурну салган шитпирлел күш болган фактыны төөгү ултпас.

Делегейиң ийги дайыны доозулган соонда, делегейге тергиндеп алар дээр чак орадалыкчылар тыптып келген үеде ССРЭ быжык болгаш үр тайбың дээш улустарың демиселиниң бажыңга база каттап турупкан. Эндере чепсегленишкүннөрү америк-аңгли блоктун өөскүдүп турганыга хары кылдыр Совет Эвилели боо-чепсегленишкүннөри кызырарыңны инициатору болуп үнгөн. Делегейде дүшкүрлүг чоруктары оожургадырыңга, капиталисттик чурттарың ажылчы чоңнарың эктинде ам салдыган үндүрүлөрүн шыдаар аргажок аар төң-

гүзүн чингедеринге эң чутула ужурудузалаг айтырыгны шитпирлээрин практиктик программазың бүгү күрүңелерге Совет Эвилели саналдаан. Элээн каш чылдарың дүргүзүңда Совет Эвилели атомнуг, водородтук чепсектерин болгаш кижилерни массалык-биле узуткап чок кылырың өске-даа чепсектерин чутгаа чокка чоруур дугайында шитпирни хүлээп алырын, ол шитпирни күжүңдө дээш делегейиң шыгыг контролон тургузар дугайы Катышкан Национальниң Организациязыга туруштуу-биле саналдап келген.

Тайбыңны херзэн болгаш улустар аразының кады амыдыралың быжыдарың күзөвишаан, Совет Эвилели Тайбыңны Пактызың АКШ-тың, Великобританияны, Францияны, Кыдат Улус Республиканы болгаш Совет Эвилелиниң аразыңга чарың каш удаа саналдап келген. Оксенци девискээринде шериг базаларың тургузуп турар чорук чак дайының айымын күштелдирип, күрүңелерниң национал суверенитетин, хамаарышпас чоруун үрөп турарың барымдалаш, ыдыг базаларың узуткаарың кемчелери Катышкан Национальниң организациязы аларың ССРЭ негеп турар. Тайбыңны дайыннарыңдан чак дайының калбаа-биле пропагандалап турар кем-бурулду сурталың Совет Эвилели шитпирлел бурду шалкан. Тайбыңны камгалаар дугайында хойлуңу Совет Эвилелиниң шагда-ла хүлээп алганы билдингир, дайын пропагандазың кижилер төрөлгөнүн мурнуңга эң аар кеминг чорук болур деп ол хойлуда баш бурунгаар көрүп турар.

Ынчалза-даа КНО-нун Катышкан Штаттарга баштапкан агрессчи өвөө тайбыңны камгалаарыңче угланган совет саналдарың хүлээп аларың чыл келген тудум-на үзүп турар. АКШ-тын чагырыкчы бөлүктөрүндүгү төлкөчилеринден хавырып алган чүс-чүс миллиард долларын дуу чок эндере чепсегленишкүннөрүне кир октаары улам үрүлчүлөп турар. АКШ-тын чагырыкчы күштери Тайбыңны Пактызыңга ат салырың орунга, харын дайының пактызың, чак дайыны белектээринге амедек миллиардерлерниң болгаш миллионерлерниң алунда кол чепсек болган Согу-аптантыгтыг агрессчи пактыны чарганаар.

Катышкан Национальниң Организациязың боттарыңдыг агрессчи бодалдарың эрге-ажыктарыңга бүрүңү-биле тургузар дээр Барың-чүктүн агрессчи бөлүктөрүниң күженишкүннөри Совет Эвилелиниң шитпирлел ойтур шавышкыныга таварышп турар. Вашингтондан КНО-нун принциптерин дынап көрбөөни-биле дорамчылап турар чоруун ССРЭ сойгалап илереткен болгаш килеңээшкүн-биле буруу шакан. Тайбыңны дайынарың КНО-га улур чак сүлээзиниң бөлүлүгү утка-болалың Совет Эвилели бүгү делегейиң мурнуңга көптүскөн, Катышкан Национальниң Организациязың Уставың «катап көөр» деп чүвениң сомондаа-биле шытылып алгаш, тайбыңны дайынары — КНО-нун дайынары ол организацияның кол принципин. Айыыл чок чоруктун Чөвүлгөңгө беш улур күрүңелерниң чаңгыс аай болурунун принципин, тодаргайларга КНО-ну кандыг-бир агрессчи күрүңениң согуур чепсээ болдуларың моюндактап турар принципти тургандың орадалып турар деп чүвени Совет Эвилели көргүскөн.

Бүгү-ниңти тайбыңны камгалаар болгаш быжыдар керекке Совет Эвилелиниң эң улуг салышыкы болза, Кореяга тайбыңчыдылтык чарар болгаш дайыны доозор керекке бистин чуртувустун ойнаашылгарангай ролу болган. Совет Эвилели Кореяда хан төгүшкүңнө-

рин соксадыр дээш үш чылдыг дүргүзүңда соксаал чокка демисейип келген болгаш тайбыңчыдылтыг дугайында чуталаажышыкыңнарны инициатору болуп үнгөн.

Кореяга тайбыңчыдылганы чарганы болгаш дайының доозулганы болза, маадырлыг корей улустун, кыдат улустун алдарлыг эки-турачыларың, тайбыңны бүгү делегей лагериниң тилелгези болур. Кореяны болгаш Кыдаттың эрес-маадырлы оолдар, кыстары Чөөн-чүккө тайбыңны херзэн камгалап алганар. Олар амгы капитализмниң эң күштүг шериг машиназыңга аштырышкыны таварыштыргаш, оон-биле делегейиң чак дайыны өөскүдөри орадалып турар агрессорларны эвээш эвес черге-биле оожук турганаар. Азияны болгаш Оожум океаның бассейниң улустарың национал-хосталгалыг шимчээшкүн базар дээр реакциялы күштерин орындаажышыкыңарыңга күштүг согушкун таварышкан. Азияны хосталгалга ынакшылдыг улустары агрессорларны пландарың үзө тыртыраң боттарыңчы быжыг шитпирлели көргүскөнөр.

Июнь 17-де Берлинге америк империалисттерин болгаш оларның чалчалуруның Герман Демократтыг Республиканы үрзөриңче. Европаның төвүңге дайының одаан катап төрдүндүрүнчө угландырган хөй-үлүгүлүг авантюризи Совет Эвилелиниң серемчелелиниң болгаш быжыг чоруунун ачызында буза шактырган. Совет Эвилели кожа турар күрүңелер-биле бодунун харылзааларың бөлүк чаагай сеткилдин деннелери көдүрөп дээш бүгү-ле кемчелери ап турар. Совет Эвилелиниң болгаш оон кожазы капиталисттик чурттарың аразында харылзааларың хораннаар, ол чурттары советке удуур шериг авантюризиңе кирчир тытар дээр боттарың орадалышкыңнарыңга дайың кыпсыкчыларың чүлүң-даа мурнуңга доктаавайн турарың бир эвес бис сактып көөр болзувуса, ССРЭ-нин ол күженишкүннөрүң ужур-дузасы билдингир апаар. Ону барымдалаш Совет Эвилели Турция, Иран болгаш Эске-даа элээн хөй чурттар-биле харылзааларың таарымчалыг болдуларыңче угланган чамдык практиктик базымнары кылган.

Улустар аразының экономикалык харылзааларың быжыдарың болган калбарыңдыг политиказың чайгылыш чокка чорутулушаан, Совет Эвилели элээн хөй чурттарың садыг дугуржулгаларың чарар деп саналдарыңга уткүй барган. Совет Эвилели бо чылды ыдыг дугуржулгаларың Франция, Аргентина, Финляндия, Швеция болгаш өске-даа хөй чурттар-биле чарганы билдингир. ССРЭ болгаш улус-демократтыг чурттар-биле садыг харылзааларлыг чурттарың калбарып турары, а ол ышкаш Барың-чүк-биле Чөөн-чүктүн чурттарың аразында бараан саарылганың хемчээлинин көвүдээни болза, ССРЭ-ни болгаш улус-демократтыг күрүңелери «экономика-биле блокадаларың» боттандылар дээр Барың-чүктүн империалисттик бөлүктөрүниң күженишкүннөрүң бурун бүстүп дүңчешин дугайың херечилеп турар.

Чак дайының өөскүдүкчүлөрүниң үрөлдөкчү ажил-чорудулганыңга удуур Совет Эвилелиниң болгаш тайбыңның бүгү делегей лагериниң илдепкейлиг, чүткүлүгү демисели ам үеде таарымчалыг түңгөлдөри берген. Делегейде дүшкүрлүг чоруктарың тодаргай оожургалы көстүп турар. Тайбыңны болгаш демократияны Совет Эвилелиниң баштаган улуг лагерин улустар аразың бүгү айтырыларың тайбыч арга-биле шитпирлээрниң чедип ап шыдаар дээринге бүгү чурттарың улустарың бүүрүлени бо байдал улам-на быжыдып турар.

ЕВРОПАНЫҢ БОЛГаш БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙНИҢ АЙЫЛ ЧОБ ЧОРУНУҢ ЭРГЕ АЖЫКТАРЫ ДЭЭШ

Делегейиң чак дайының айымын болдурбас дээш Совет Эвилелиниң болгаш демократтыг лагерини өске-даа күштериниң демиселинде эң чутула черин герман айтырың тайбың арга-биле шитпирлээринче угланган күженишкүннөр ээлеп турар.

Америк дайызырактар Барың Германияны Европада боттарыңдыг агрессиязың төп плацдармы кылдыр көрүп турарлар. Вашингтон Барың Германияда «чөөн-чүккө бурганлыг чак шавышыкы» дугайың бодап турар бөлүктөргө даянып турар. Аденауэрниң бонн «кандидерин» бөлүү өөзүн негекчи реваншистериниң бодалдарың илередикчилери болуп үнүп турар. Боннда башкарылганы бодунун холунга эжелеп алгаш, бө бөлүк болза, Катышкан Штаттарың агрессчи бө-

накшылдыг улустар керекке албай барып шыдаас.

Бо байдалдарга герман айтырың тайбың шитпирлээр дээр Совет Эвилелиниң соксаал чок демисели бүгү-ниңти тайбыңны салым-чаяныңга онза ужур-дузалыг болуп турар.

Чээрби ажыг айларның мурнуңда Совет чазак Германия-биле тайбың керзениң үндэнишкүннөрү дугайында бодунун төлөвилели АКШ-тын, Англияны, Францияны чазактарыңга чоруткан. Ынчалза-даа ол күрүңелер биле боттарыңны саналдарың-даа бербээң, боттарыңны төлөвилелдерин-даа кирибээң. Моон-биле кады олар сонуургалдыг күрүңелерниң киржилгези-биле база Германияны чөгүр төлээлекчиңи тайбың керзени белектээриниң бүгү чадаларыңга болгаш конференцияга киржир чоруун хандыраар тайбың конференцияны чылдырар дугайында айтырыгы оюп эрттип турарлар. Хостуг

СОЦИАЛИЗМНИҢ, ДЕМОКРАТИЯНЫҢ БОЛГаш ТАЙБЫҢНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ЛАГЕРИНИҢ АВАНГАРДЫНДА

Дайың кыпсыкчыларыңга удуур Совет күрүңениң чайгылыш чок идеялык демисели улут ат-алдары болгаш миллион-миллион кижилерниң кызыгар чок идеялини шингээдиң алган. Совет Эвилелиниң бүгү делегей байдалы ам үеде кажангызыңдан-даа артык быжыг болуп турар. Тайбыңны болгаш демократияның бүгү делегей лагерин совет чурт-биле хол-холундан туттунчуп алгаш тайбың дээш демиселде оон-биле акы-думалышыкың чаңгыс-эинде чоруп орам.

Европада болгаш Азияга улус-демократтыг чурттарың тыптып келген үезинден бээр чүгө каш чыл эрткен. Ынчалза-даа олар ол кыска хуусааны иштиңде кайгамчык улуг оору эрткенер! Улус-демократтыг күрүңелерниң амыдыралчызыңга болгаш быжымыңга бүгү делегей ам бүүрүзүн. Шаанда даштыкы империалисттериниң холунга ойнаарак болуп турган хожудангай, хамаарылгалыг чурттарың орунда ам бис тайбыңга ынакшылдыг, хамаарышпас политиканы чорулап, социализмниң оруу-биле бүүрүлдүг чоруп орам хостуг, бот-эргелиг күрүңелерни көрүп турар бис. Сөөлү чылдарың дүргүзүңда бүгү делегей амыдыралың хөгжүлдөзүңнү төөгүлүг улут түңгөл тайбыңны болгаш демократияны күштериниң мурнуңга, амгы бүгү цивилизацияны мурнуңга көнчээр-даа аажок улуг перспективалары улам-на ажыдып берип турар.

Совет кижилер Польшаны болгаш Чехословакияны, Венгрияны болгаш Румынияны, Болгарияны болгаш Албанияны, Корея Улус-Демократтыг Республиканы болгаш Герман Демократтыг Республиканы хостуг улустарыңчы чедишкүннери ханы күзел ханышыкың-биле хайгаарып көрүп турар.

Кыдат Улус Республиканы тургусканыңдан бээр дөрт чыл болган оон таварыштыр Кыдат Улус Республиканы Улустун Төп Чазаның дарагы эш Мао Цзэ-дунга чоруткан бодунун байырлыг телеграммасыңга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлгөңниң дарагы эш Маленковтун биззенин болза: «Эрткен дөрт чылдар болза, чуртуңда төөгүлүг чаартылганы чедишкүннү боттандырып, улус массаларың экономиказыңны, культуразыңны болгаш материалдыг байдалың көдүрүлүшкүңүң хандырып турар Кыдат Улус Республиканың улуг амыдыралчызың болгаш быжымы бүгү делегейге көргүскөн.

Кыдат Улус Республика болза, Азияны улустарың империалисттерини шөлөөң күлданырың, Азияны делегейиң чак дайының одаа болдуларыңче угланган политиканы кеземче чокка чорударың болдурбайн турар бүгү делегейиң күжү апарган. Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш Чөөн-чүктүн дарлаткан улустарыңды демиселиң кыдат улус оларны күчүлүг чөлөңгизи апарганы Кореяда болуушкуннар херечилеп турар.

Социализмниң болгаш демократияны күштери быжыгып, бүгү делегейиң кырыңга тилеп турарың улут чак бадыйкаашкыңнар хун бүүрүз көргүзүп турар. Социализмниң политиктиг болгаш экономиктиг туруштары чайгылыш чокка быжыгып турар, ыңчаарга ка-

нинти герман согулдалар» деп адаар согулдалар дугайында чүлчүруушкуну күштелдирбишаан, АКШ, Англия болгаш Францияны чагырыкчы бөлүктөри Совет Эвилелини бо айтырыг талазы-биле практиктик саналдарың херек кырында хүлээп албайн турар.

Бо чылдын сентябрь 28-те Совет чазак барымы үш күрүңелерге биле бир нотаны чоруткан, мында герман айтырыгы шитпирлээр болгаш нитизини-биле бүгү делегейиң байдалыңга дүшкүрлүг чорукту чымчадыр дугайында элээн хөй чак практиктик хемчелерни боттадыларың саналдаан. Совет Эвилелиниң чак базымнарың Европада болгаш оон девискээриңден дашкаар турар миллион-миллион кижилер долзу-биле чүткүлдү деп көргөн, олар Европада тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыдарың фактору кылдыр Германияны хуулдарыңга союуругалдыг.

ИМПЕРИАЛИСТТИК ДИКОМРАТИЯНЫҢ АЖЫЛ ЧОРУУ

Капитализмниң фундаментал улам ирип бар чыдар. Капиталисттик кандыг-даа чуртту көрүңөр. Чер болганда — өзүп турар экономиктиг бергелдешкиннер, улустарың элengi-түреңги чоруу, миллион-миллион ажил чоктор болгаш чартык ажил чоктор, милитаризмниң болгаш политиктиг реакцияны калчаараашкыны болуп турар. Капиталисттик делегейиң, хамыктыг мурнуңда оон кол турту — Катышкан Штаттарың кырында чак экономикалык кризистин айылы улам-на дигрилип турар.

Капитализм бодунун мурнуңда турар айтырыгны шитпирлээр аргазы чок. Ынчаарга социализмни болгаш демократияны лагерин бодунун шылатканы оруу-биле бурунгаар, чак-чак алдарлыг тилелгелерге бүүрүлдүг чоруп орам.

Бүгү делегейиң демократтыг күштериниң тайбың, улустарың абымыл чок чоруу дээш соксаал чок демиселдини эң чутула түңгөлдериниң база бирээни болза, даштыкы чурттарда улус массаларыңдык политикти меделерини аажок өскөнү болур. Улус массалар тайбыңны камгалаарыңга удуур күш болур. бир эвес улустар тайбыңны камгалаар херекти бодунун холунга алыр болгаш ону туюлуңга чедир камгалаар болза, тайбың камгалатыңган болгаш быжыккан туруп болур.

Демократияны болгаш депшилгениң өзүп, быжыгып турар күштериниң чак көргүзүү болза, профзаилдериңиң Ушкү Бүгү-делегей конгреси болган. Бүгү чурттарың организациястыңан сезен ажыг миллион ажылчыларың мурнуңдан конгресс амыдырал дененди беледери дээш, тайбың дээш, ажылчы чоңнарың хөдөлүшкүннөрүң чаңгыс-эин быжыдар дээш саналын шитпирли-биле берген. Улустар аразының сагыш-сеткид катимжышкының тутун улам бедик көдүрүп, тайбың, демократия болгаш депшилгениң улуг херзэн камгала турар чак-чак миллион ажылчы чоңнары ону долгандыр сырып катыштыраарыңга амгың чаңгылыш чок шитпирлини конгресс көргүскөн.

Коммунисттик нитилелди тургузарың оруу-биле бүүрүлдүг чоруп орам улуг Совет социалисттик күрүңениң күчү-шылдалың өзүлдэинде, Европада улус-демократтыг республикаларың төөгүлүг көдүрүлүшкүңүңде, улуг кыдат улустуң кайгамчыктыг чедишкүннөрүңде, корей улустуң интервенттерини ашкан тилелгезинде, тайбыңны камгалаар дээш шимчээшкүннүң чайгылыш чок өзүлдэинде болгаш бистин үени бо бүгү төөгүлүг болуушкуннарында Октябрьниң социалисттик Улут революциязың идеяларың тилелгезин чөптүү-биле көрүп турар бис.

Октябрьниң туугу — бистин адавыс болгаш башкывыс генийлиг Ленинни болгаш оон херзениң уламчылажчызы улут Сталинниң көдүргени коммунизмин тилелгезиң тугу демократияны бүгү күштерини тайбың дээш, улустарың чырык-чаагай келдир үези дээш демиселге сырып катыштырбышаан, мурнакчы депшилгелиг кижилер төрөлгөнүн кырында бедил-биле кишиктп турар. Ол тук-шилтербес!

Сууржулгаже шилчээнгерге көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чийгелдези

Тыва автономнуг областын көшкүн болгаш чартык көшкүн арат ажыл-агыйларынын сууржулгаже шилчире — көдээ ажыл-агыйнын бүдүрүчүлүүн белдериңге, ажылчы чонуну материалдык чаагай амьдыралын экижидеринге улуг уujur-дузалыг.

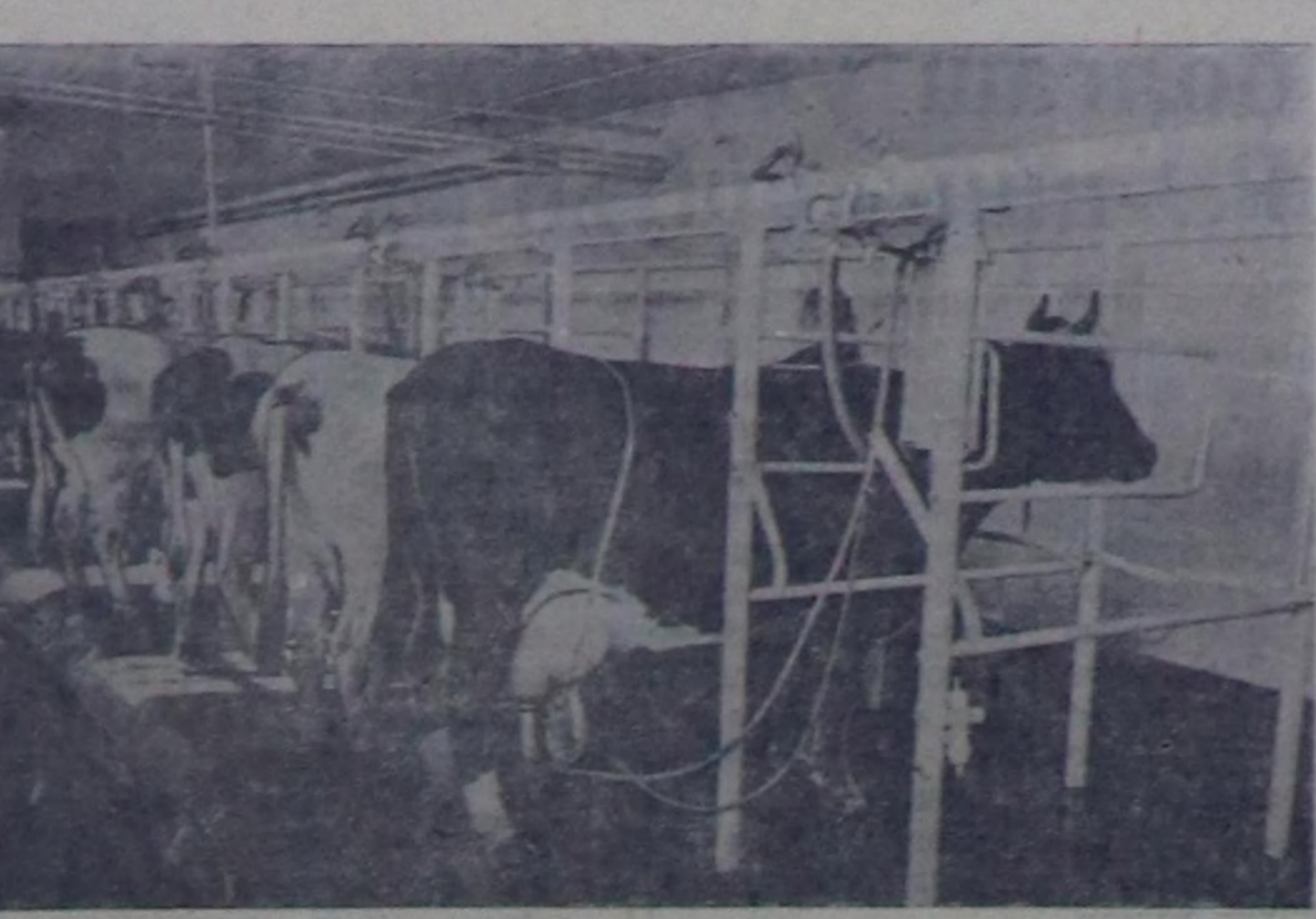
сууржуң чуртталгаже шилчидер дээш ап турар хемчеглерини иштинде көдээ ажыл-агыйнын үндүрүг онаалдаларында чийгелделер улуг ролду ойнап турар.

Көдээ Советтиң ажылын бедик деңгелге тургузар

Социалистик көдээ ажыл-агыйны улам хөгжүдөр талазы-биле Коммунисттик партияны болгаш Совет чазактын салгыны чаа сорулгаларны амьдыралга ботландырынга көдээ Советтерини ролу улуг.

Тарны быжыглаар талазы-биле ажылды олар кончук коштак чорудуп турар. Оң чижээңге Бүрэн-Аксы көдээ Советти көргүзүп болур. Ол сессиялар чыгылдырбагган, депутаттар-биле ажылдавын турар.

В. ЦЫПКИН.

Москва областын Раменский районун Молотов аттыг колхозу инек саар улуг залды туткан. Ында инек саары долузу-биле механизастатынган херексел-биле сагырып турары. Чурукта: инек саар залда инектерни механизастатынган херексел-биле сагырып турары. Чуруну Э. Евзерхинини. (СЭТА-нын фотохрониказы).

МАЛДЫ ЭКИ КЫШТАГЛАДЫШКЫН-БИЛЕ ХАНДЫРАР

САМАГАЛДАИ. (Телефон-биле). Тес-Хем районун Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин О. Шынаада 10 муң ажыг хой, өшкү болгаш инек малын ажаап турар 40 ажыг малчынары колхоз суурунун 100 километр ырак черде чурттап турар. Ону барымдалаш, ында кижини эмнелгезиниң база мал эмнелгезиниң чаа пункттарын болгаш малчынарын материалдык чаагай акылдарынын негелделерин хандырып шыдаар чаа садыг четкизи ажыктан.

Кыштакларны белектээн

Нинтинин малын өстүрөр, ооң бедик продукттуг болурун чедип алырынга Кызыл районда «Черби» колхозтун малчынары чүткүлдүг ажалдап турар. Кыштаклаашкыны белектелдиг эки организастар чорук малдын семис чыл ажарын хандыраар, а күштүг малдын телү боткур, доруугучал болуру биддингир.

Мал кажалары чедишпейн турар

Эрзин районда «Чаа орук» колхоз (ларгазы эш Овааты) малды кыш байдалындан менди камгалап алыр, оларнын кышкы туруштары болур эрги кажаларны септээр, чаа кажаларын немей тулар ажылды чургулаа көрбейн турар.

М. КРАВЦОВ.

Барааннарны боттарынга бержир талазы-биле дугуржулгага ат салган дугайында совет-итали дыңнадыг

Садыг талазы-биле совет-итали чугаалажышкынарын чедишкенин доозулганнын түннелинде Совет Социалистик Республикаларнын Эвилели Итали Республикаканын аразынга он ий айлар дургузунда садыг саарылгазынын дугайында протоколга 1953 чылдың октябрь 27-де Римге ат салдынган.

Софияга болуп эрткен болгар-совет найырал айынын түннелдери

СОФИЯ. Болгар-совет нинтиледер Эвилелиниң София хоорай чөвүлели болгар-совет найырал айынын ажылы түннээ. ССРЭ-де коммунист тургузушкунуң чедишкениңеринге болгаш совет улустун тайбын дээш демиселинге турсактакан 578 хуралдар Софияга ол айның дургузунда эрткен. Совет Эвилелинге чораш боттарынын таныктыг көргөн чүүлдериниң дугайы ССРЭ-ге чораш янзы-бүрү төдөлдерин кижигүнери хөй-хөй хуралдарга чүве чугаалагалааннар.

Аньшанын металлургия комбинатынын коллективиниң күш-ажылчы типпелгези

ПЕКИН. «Женьминьжабо» солуңуң дыңнадыг турарын эзуугар алырга, Аньшанын металлургия комбинатынын коллективни чаа күш-ажылчы типпелгези чедип алган. Күштүг тырттар хоолайлар чексиниң дериниң шенелделери комбинатка чедишкенин доозулган. Улуг бүдүрүлгө болуп турар ол сех ССРЭ-нин заводтарыга белектеткенген бо үениң дериглери-биле чепселетинген. Чаа техниканы шингээдиң алыр

дээш Аньшанын металлургия комбинатынын бөлүк ажылчынары Совет Эвилелинге бүдүрүлгө практика-зын эрткениер. Кыдаттың төөгүзүнде бир-ле дугайында, Аньшанын металлургия комбинатында күштүг тырттар хоолайларнын баштайгы бөлүүн октябрьны 27-де бүдүрүп үндүргөн деп «Женьминьжабо» солуу бижээ.

АКШ-тын президентиниң ораланчызы Никсонун Муруну-Чөөн Азиянын чурттарында чогуу турарынга холбашыр

ШАНХАИ. АКШ-тын президентиниң ораланчызы Никсон амгы үеде Ыраккы Чөөн-чүктүн, Муруну болгаш Муруну-Чөөн Азиянын чурттары эрип чогуу турар. Ол Австралияга, Индонезияга болгаш Сингапурга чоруп каапкан. Никсонун эстерини эзуугар алырга, оон бо чорулгазынын сорулгазы «Катышкан Штаттар-биле чагыс-аай болун дээш» Чөөн-чүк чурттарын «бүдүрүдери» болур.

Рейтер агенттигинин дамчыдып турарын эзуугар алырга, Муруну-Чөөн Азиянын чурттарыга АКШ-Чөөн Азиянын чурттарыга АКШ оонунургалдык болуп турарын Никсон парлакга төлөөлекчилеринге меделгези. Анаа холбашыр кол ролу Японияге салдынган Оожум океан блогун тургузарынын планириче Никсон ооза кичээңгейни салып турарын айтып турарлар.

Харысгалгы редакторунун оралакчызы М. Н. ЛЮНДУП.

1954 чылда «ШЫН» СОЛУННУН чагыдылганын хүлээп ап турар. Чагыдылганы «Союзпечать» Кызыл хоорайда болгаш районныда салбыралы, харызынын салбыралы болгаш агентилеги, почталынар, а ол шыкаш бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терге база өөрдиңге черлеринде чагыдылга талазы-биле хөй-инти төлөөлекчилери хүлээп ап турар.

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТӨӨ: 12 айда—57 рубль 20 копеек. 6 айда—76 рубль 10 копеек. 3 айда—17 рубль 05 копеек. Неделяд 5 үнер. Моон-биле кады областын: «Тувинская правда», «Тываның амыяктары—Молодежь Тувы», «Сылдысчыгаш» солунарнын чагыдылгалары база хүлээп ап турар. КИЖИ БҮРҮЗҮ ЧАГЫДЫЛГЫ ТУРАРЫНЧЕ! СОЛУННАРНЫ ЧОГУУР ӨЙҮНДЕ ЧАГЫДАРЫНЧЕ ДАЛА-ЖЫНАР! «Союзпечать».

Районнуң улус өөрдиңгезиниң херөөнде четпестерни дүрген чайладыр

Чуртта, оон иштинде бистияч улуска улус өөрдиңгезиниң одам шапкын хөгжүлдээни хандыраар дээш Коммунисттик партия. Совет чазак доктаамал кичээңгейни салып, оон хергелдеринге чыл саньында хөй акша-хөренгини берип, материалдык суурну тургузуу турары ажылчы чонга эки биддингир.

тукуулары боттарынын ажыл-агый жыы эвес, шүшпөк багы-биле интернаттар чарыгалдарынга көрдүнгөн аша-мөңгүну бо чылын база-ла четче ажылдавын турары тодаргай.

Оон барымдаазы, бо өөрдиңге чылынга район школалары нитпиз-биле четпес белектелиң ужурашкан. Школаларыны чайгы септелгези, чыдылаашкыны база-ла мурункузу шыкаш куду шынарлык болуп, оларны ыш-биле бурун хандырынган школа райнда барык-ла чок Эжымде эге, Ийи-Талда чедип чыл школалары боттарынын өөрдиңгезини сентябрь 1-де чүтгө эзу барымдалаап эгелээн турганнар.

Бүгү-ниини өөрдиңгезиниң хоойлузу районуң чыл-чылы-биле долдур күүсетинмейн турар. Ылангызы бо чылын район школаларына 2800 ажыг уруглар хаара туттунар турга, 2700 кирези хаара туттунар. Чыгынын уругларын элээн хөй кезин уурук-сууруктап чанатаан, 5—7 класстарын өөреникчилеринден күскү шылгаалда алган 800 ажыг кижиле бо чылын ол-ла класстарыга катал өөренири-биле арткач чорук, район школаларында өөрдиңге-кижизидилгелиг ажылдык деңгелиниң ыракта чавызын тодаргай херечилээн.

кыны болдуруп, уругларын аданезиниң материалдык байдалын хичамчалыг өөренип көрбөн, чамдык таварыгаларда, харын боттарындан хандырынып шыдаар кире ада-иели уругларын хүлээп ап, хандырынып шыдагынмас, хөй уруглардык колхозчуларынын хүлээп албан турарынын фактылары ам-лаа барындыг таварылгалар Улуг-Алаак, Ийи-Тал, Хендерге база Шагаан-Арыг тыра ортумак школаларыга болдуңган. Ол шыкаш күрүне хандырылганын аданеза чогуур уругларын интернаттарга сынчыр, сымлашпын баш бурунгаар өөренип көрбээниңден, эрткен ийи айның дургузунда дыкка хөй уруглар тус-тус интернаттар аразынга көжүп келген. Оларнын чамдызы ам-лаа турум байдалга чурттап, өөренип школа тыппаан.

Шагаан-Арыг тыва ортумак школаның ажылында улуг четпестерни мытпавайн эртип болбас. Школа бо чылын өөреникчилер хүлээп алышкынын доктаатынган планын күүсетпези: 43 өөреникчини чедир хүлээп албаан. Өөрдиңге-кижизидилгелиг ажылдык деңгелде ында ам-лаа оранчок чавыс. Ындай байдал чүтгө бо чылын эвес, а эрткен өөрдиңге чылдарында база тургулаан. Өөреникчилерин сагыла-чуруму коштак болгаш класстан, школадан дашзаар кижизидилге ажылы сандаргай, башкылар оң ажалдан барык-ла хооруп, оларнын чамдызы арага-хымыска хандыкшып, аморалдыг үүлгелдерини кылып келгениер. Ол четпестерин бүгү-ниинге биддинмей келгениниң чылдагааны бир талазында, башкылар коллективиниң ортузунга шүгүмчүлөк болгаш бот-шүгүмчүлөккү кыны болуп келгенинде, ийи талазында, өөрдиңге ажылыга эзулуг коллективтиң шинтирилелдин туткалдыгы турганьында, үш талазында, школа директору Сергеев биле районо эр-